
UN POSIBIL QUAESTOR JUSTINIANUS EXERCITUS: GERMANUS, FIUL LUI DOROTHEUS

Vasile Mărculeț

Cuvinte-cheie: Germanus, Justinianus, Quaestura Justiniana exercitus, Quaestor Justinianus exercitus, huni koutrigouri, Chersonesul Thracic.

Situate la limita Barbaricum-ului, provinciilor Moesia Secunda și Scythia Minor, le-a revenit o importanță geostrategică și militară deosebită în cadrul politicii dunărene a Imperiului Romano-Bizantin. Expuse însă neîntrerupt loviturilor barbare, provinciile de la Dunărea de Jos au suferit devastări cumplite, ceea ce a condus la o gravă decădere a lor din punct de vedere economic, acestea ajungând, în secolul al VI-lea, în situația de a fi în imposibilitatea de a mai putea asigura singure întreținerea forțelor militare care staționau pe teritoriul lor, respectiv de a mai putea plăti *annona militaris* soldaților din compunerea acestora. Considerentele de ordin strategic și militar, precum și constrângerile economice l-au determinat pe Justinianus I (527-565) să le confere o organizare specifică incluzându-le într-o structură numită Quaestura Justiniana exercitus, care avea să funcționeze până la începutul secolului al VII-lea.

Quaestura Justiniana exercitus și comandanții săi

Din secolul al IV-lea și până în primăvara anului 536, provinciile Moesia Secunda și Scythia Minor au fost reunite într-un vicariat al Thraciei (*Notitia Dignitatum, Orientis, I,33*; cf. Wiewiorowski 2011, 385-400). Subordonat direct prefectului Orientului, vicarius Thraciarum își avea reședința la Odessos, în Moesia Secunda (Madgearu 2009a, 190; Madgearu 2009b, 140).

La 18 mai 536, împăratul Justinianus I emitea Novella XLI, *Constitutio ad Bonum quaestore exercitus*, care avea să modifice radical statutul politico-juridic al provinciilor de la Dunărea de Jos. În temeiul respectivei Novella, cinci provincii din Praefectura Orientis, anume Moesia Secunda și Scythia Minor (din dioceza Thracia), Cypru (din dioceza Orientis), Caria, și Insulele Ciclade (din

dioceza Asiana) au fost incluse într-o structură specifică, Quaestura Justiniana exercitus, supusă autorității unui quaestor Justinianus exercitus (CIC, III, Novella XLI; Fontes, II, 380/381; cf. Iulianus 1965, *Constitutio XXXVIII*; cf. Lassard 2014, Const. XXXVIII; cf. Lassard 2015, Nov. XLI), numit și „prefect al Scythiei (Σκυθίας Ὑπαρχων / Σκυθίας Ἐπάρχῳ / praefectum Scythiae)” sau „prefect comandant al trupelor din Scythia (Ἐπαρχων ἐπόπτην τῶν Σκυθικῶν / praefectum Scythicarum)” (Lydus 1837, 192-193).

Novella XLI stabilea, pe lângă provinciile care intrau în componența noii structuri, și structura birotului quaestor-ului, precum și responsabilitățile sale privind distribuirea *annonei militaris*. Referitor la primul aspect, Novella preciza că quaestor exercitus dispunea de un aparat birocratic identic cu cel al unui praefectus praetorio (CIC, III, Novella XLI; cf. Iulianus 1965, *Constitutio XXXVI-II*; cf. Lassard 2014, Const. XXXVIII; cf. Lassard 2015, Nov. XLI). Cu privire la al doilea aspect, Novella stabilea că quaestor exercitus era responsabil de strângerea și distribuirea *annonei* tuturor soldaților aflați sub comanda lui, atât celor din unitățile de comitatenses, cât și celor din trupele de limitanei (CIC, III, Novella XLI; cf. Iulianus 1965, *Constitutio XXXVIII*; cf. Lassard 2014, Const. XXXVIII; cf. Lassard 2015, Nov. XLI).

Termenele de funcționare a noii structuri erau definitive de Justinianus I prin Novella L emisă la 18 august 537. Noua Novella îndrepta disfuncționalitățile înregistrate după constituirea quaesturii exercitus, pe parcursul funcționării acesteia în intervalul de timp cuprins între 18 mai 536, data constituirii, și 18 august 537. Totodată, Novella L stabilea cadrul în care urmau să își exercite atribuțiile, îndeosebi, cele juridice quaestor exercitus și locțiitorul său (CIC, III, Novella L; cf. Lassard 2015, Nov. L).

Statutul quaestor-ului exercitus a fost identificat diferit de istorici. Unii dintre aceștia, scoțând

mai mult în evidență atribuțiile sale civile, administrative și juridice, au văzut în el un funcționar civil, pe care l-au asimilat unui *praefectus praetorio*. Alții, accentuând atribuțiile sale militare, l-au echivalat cu un *magister militum*. Toți sunt însă de acord că *quaestor exercitus* a reunit sub autoritatea lui, atât atribuțiile civile, cât și comanda trupelor din cadrul structurii.

Bazați pe asemenea concluzii, unii istorici au identificat în *quaestura Justinianus exercitus* o unitate administrativă asemănătoare unei *praefecturae* de pretoriu, alții un eșalon al armatei romano-bizantine, însărcinat cu aprovizionarea trupelor care operau la Dunăre. Din punctul nostru de vedere, informațiile pe care le deținem cu privire la rolul structurii, la atribuțiile civile și militare ale *quaestor-ului exercitus*, ne determină să considerăm *quaestura exercitus* ca fiind, atât o unitate militar-administrativă a Imperiului Romano-Bizantin, cât și un eșalon al armatei imperiale.

Potrivit opiniei celor mai mulți istorici, asemenea fostului *vicarius Thraciarum*, reședința respectivului *quaestor Justinianus exercitus* s-a aflat tot la Odessos (Caimi 2008, 350; Barnea 1957, 350; Zahariade 2006, 51; Inscriptiile 1976, nr. 47; Gkoutzioukostas 2008, 109). Există însă și opinii care nu exclud posibilitatea ca respectivul demnitar romano-bizantin să fi avut reședința la Tomis (Băbuș 2003, 144) sau chiar în Samos (Pieri 2007, 5).

Sursele literare și sigilografice ne permit identificarea câtorva dintre demnitarii bizantini care au îndeplinit, în anumite perioade, funcția de *quaestor Justiniani exercitus*. Primul dintre aceștia a fost generalul Bonus, menționat în această funcție, atât de cele două edicte imperiale, respectiv *Novella XLI*, din 18 mai 536 (CIC, III, *Novella XLI*; cf. Iulianus 1965, *Constitutio XXXVIII*; cf. Lassard 2014, *Const. XXXVIII*; cf. Lassard 2015, *Nov. XLI*), și *Novella L*, din 18 august 537 (CIC, III, *Novella L*; cf. Lassard 2015, *Nov. L*), cât și de istoricul Agathias din Myrina, în 552 (Agathias, I.19.1). Aceste informații i-au determinat pe unii istorici, precum J.R. Martindale sau Jacek Wiewiorowski, să admită, că fie o funcționare a generalului Bonus ca *quaestor exercitus* s-a prelungit între 536 și 552, fie ca acesta a exercitat funcția în două rânduri (Martindale 1992, 240-241; Wiewiorowski 2006, 327).

Al doilea *quaestor exercitus*, cunoscut după unele surse literare, a fost generalul Justinus-Boraides,

nepotul împăratului Justinianus I. Acesta a ocupat funcția probabil încă înainte de 562 sau 563, concluzie spre care conduc, în primul rând, două informații transmise de cronicarii Menander Protector și Evagrius Scholasticus. Primul relatează că după sosirea avarilor la Dunărea de Jos, Justinus-Boraides „nu înceta deloc pregătirile pentru a supraveghea trecerile peste râu, căci încredințase lui Bonus, comandantul trupelor mercenare și domestice, paza fluviului” (Menander 1829, 286), iar cel de-al doilea că generalul romano-bizantin „își petrecea timpul lângă Istros și împiedica încercările de trecere ale avarilor” (Evagrius, V.1). Comanda exercitată de Justinus-Boraides la Dunărea de Jos, în calitate de *quaestor exercitus*, s-a încheiat odată cu urcarea pe tron a vărului și contracandidatului său la tronul imperial, Justinus II (565-578) (Mărculeț 2015, 246; Mărculeț 2016, 38-39).

Următorul *quaestor exercitus*, atestat de surse a fost generalul Baduarius. Conform informațiilor transmise de Theophylaktus Simocatta în anii 566 și 567 acesta a fost comandantul „oștilor din Scythia și Moesia” (Simocatta, VI.10.10).

Un deceniu mai târziu, în anul 578, funcția de comandant al *quaesturii exercitus*, era exercitată de generalul Ioannes. Fără îndoială, acesta ocupa funcția dintr-un an anterior. Din lucrarea lui Menander Protector știm că la data respectivă, Ioannes „avea în seamă conducerea insulelor și fusese numit guvernator peste orașele din *Praefectura Illyricum*” (Menander 1829, 405). Pe baza acestei informații suntem în măsură să conchidem că în anul 578 generalul Ioannes cumula funcțiile de *quaestor exercitus* și *magister militum per Illyricum* (Mărculeț 2015, 247; Mărculeț 2016, 39). În această dublă calitate, el a fost cel care a negociat, în numele împăratului Tiberius II Constantinus, cu khaganul Baian al avarilor, o acțiune de anvergură a acestora împotriva sclavinilor din sudul Daciei și a asigurat logistica necesară ducerii ei la îndeplinire (Chiriac 1993, 191-203; Kardaras 2006, 31-33).

Prin 580 în fruntea *quaesturii exercitus* a ajuns, se pare, prefectul Julianus. Acesta apare menționat în *Historia ecclesiastica* a episcopului Ioannes de Ephesus cu titlul de *praefectus*, transcris parțial în limba syriacă, respectiv *ὑπαρχος* (*eparchos*) NSYWS (John of Ephesus 1860, 220; Martindale 1992, 737). Istoricul J.R. Martindale îl identifică cu un *quaestor Justinianus exercitus* sau un *praefectus*

fectus insularum (Martindale 1992, 737). Este posibil ca el să-i fi urmat în funcție chiar generalului Ioannes.

În primii ani ai secolului al VII-lea, funcția de quaestor exercitus a fost deținută, se pare, de generalul Bonosus. Spre o asemenea concluzie conduce o informație transmisă de Theophylaktus Simocatta, care precizează că în vara anului 602 Bonosus deținea comanda flotei romano-bizantine trimisă să opereze pe Dunăre alături de forțele terestre, comandate de generalul Petrus, fratele împăratului Mauricius, trimise împotriva sclavilor (Simocatta, VIII.5.10-11).

Un sigiliu de plumb descoperit la Tomis poartă legenda „Theodoro praef[ectus] insular[um]”, respectiv „prefect al insulelor” (Rostotsew, Prou 1900, 280; Cantacuzène 1927-1932, 611). Sigiliul a fost datat de diferiții săi editori, între secolul al V-lea și al VII-lea (Cantacuzène 1927-1932, 611; Zacos, Veglery 1972, 1.659; Jordanov 2003, nr. 37.1; Martindale 1992, 1.266). Theodorus, praefectus insularum, este atestat, de altfel, prin cinci sigilii, provenite din matrițe diferite (Gkoutzioukostas 2008, 111-112). Pe baza respectivelor piese, istoricul Andreas Gkoutzioukostas l-a identificat în demnitarul romano-bizantin cu un posibil comandant al quaesturii exercitus, respectiv cu un quaestor exercitus (Gkoutzioukostas 2008, 111-112). Titlul deținut de Theodorus confirmă într-utru totul o asemenea opinie.

Istoricul grec nu exclude posibilitatea ca funcția de quaestor exercitus să fi fost deținută și de eparchii Sergius (secolul VI) și Photius (secolele VI-VII), ale căror sigilii au fost descoperite la Dunărea de Jos în aria de jurisdicție a quaesturii exercitus (Gkoutzioukostas 2008, 114). Aceștia li s-ar putea adăuga eparchii sau foștii eparchi, Areobindus (secolul VI), Chrestus (secolul VII) sau Theodosius (secolul VII), ale căror sigilii provin din aceeași regiune (Curta 2002, 9-17; Curta 2016, 6-20; Madgearu 2009a, 193; Madgearu 2009b, 142). Neconfirmate însă de alte surse, aceste opinii rămân deocamdată doar ipoteze sau simple supoziții.

Germanus, fiul lui Dorotheus, quaestor exercitus?

Într-o monografie dedicată istoriei Scythiei Minor, publicată cu puțin peste un deceniu în urmă, istoricul Mihail Zahariade emitea opinia potrivit căreia, în ultima parte a domniei lui Justinianus

I, funcția de quaestor Justinianus exercitus a fost exercitată de generalul Germanus (Zahariade 2006, 51).

Din perioada domniei lui Justinianus I cunoaștem doar doi generali cu acest nume. Primul a fost vărul împăratului. Un excelent militar, Germanus, s-a remarcat în timpul unchiului său, împăratul Justinus I (518-527), în calitate de magister militum per Thraciam, prin câteva victorii zdrobitoare obținute asupra sclavinilor și anților. Moare subit în anul 550 în Thracia, în timp ce conducea o expediție spre Italia (Prokopios 2014, 7.40.6-9; cf. Russu 1976, 133). Acesta a fost tatăl unui alt talentat general, Justinus-Boraides, quaestor exercitus, spre sfârșitul domniei lui Justinianus I. Cel de-al doilea a fost Germanus, fiul lui Dorotheus, care s-a remarcat în luptele cu hunii koutrigouri din anul 559, când a apărut cu succes Chersonesul Thracic, prilej cu care a fost rănit (Agathias, V. 21. 2-8, 22. 1-9, 23. 1-4; cf. Russu 1976, 138).

Pe care dintre cei doi generali cu numele Germanus îl creditează cu funcția de quaestor exercitus, Mihail Zahariade nu precizează în lucrarea sa. În ceea ce ne privește, într-o lucrare recentă am respins această opinie, pe care am considerat-o o confuzie între demnitatea tatălui și cea a fiului. Ca urmare, am conchis că „faptul că Germanus, vărul împăratului, a fost tatăl generalului Justinus-Boraides a generat probabil confuzia” (Mărculeț 2016, 38).

O serie de informații cuprinse în Istoria lui Agathias din Myrina ne determină să reluăm discuția asupra acestui subiect și, într-o anumită măsură, să ne reconsiderăm opinia, mai ales că aceste știri, analizate dintr-o anumită perspectivă, conduc spre ipoteza potrivit căreia generalul Germanus, fiul lui Dorotheus, ar fi putut ocupa la un moment dat funcția de quaestor exercitus. Știrile la care facem referire, și pe care le vom analiza în continuare, sunt în relație cu evenimentele militare consumate cu ocazia mării invazii a hunilor koutrigouri în imperiu din anul 559, sub conducerea căpeteniei Zabergan.

Debutul atacului barbar a fost datat de autorii romano-bizantini și bizantini. Agathias din Myrina se pronunță indirect pentru cumpăna anilor 558-559 (Agathias, V.11.6). În schimb, Ioannes Malalas afirmă fără echivoc că invazia koutrigourilor a debutat în martie 559 (Malalas 1986, 18.129). O datare identică este susținută indirect și de The-

ophanes Confessor (Theophanes 1997, AM 6051 [AD 558/9]).

Cunoaștem din relatarea lui Agathias din Myrina că hunii koutrigourii, comandați de Zabergan, însoțiți de cete de protobulgari și de sclavini, profitând de faptul că în perioada iernii „fluviul a înghețat pe o adâncime considerabilă”, au trecut Dunărea „ca pe uscat”, favorizați fiind de slaba apărare a limes-ului danubian, unde „nu au întâlnit nici o armată de pază” și „găsind localitățile de acolo pustii și neîntâlnind nicio piedică în înaintarea lor”, au devastat regiunea (Agathias, V.11.6; cf. Fontes, II, 356-357, nr. XLVII).

Provinciile Scythia Minor și Moesia Secunda, aflate pe direcția principală a invaziei, au căzut pradă atacului barbarilor (Agathias, V.11.6). Invadatorii au pătruns apoi în Thracia, au înfrânt forțele romano-bizantine din zonă, iar generalii Sergius și Edermas, comandanții acestora, au fost făcuți prizonieri (Malalas 1986, 18.129; Theophanes 1997, AM 6051 [AD 558/9]; Agathias, V.11.6).

În fața puternicei invazii barbare, Justinianus I a inițiat rapid măsuri, care să permită imperiului preluarea inițiativei militare și alungarea barbarilor. Referindu-se la astfel de demersuri, cronicarii Ioannes Malalas și Theophanes Confessor relatează că împăratul „porunci să fie construite corăbii cu două punți, care să meargă pe Dunăre și să înfrunte în lupte pe barbarii care încercau să treacă fluviul” (Malalas 1986, 18.129; Theophanes 1997, AM 6051 [AD 558/9]). Fără îndoială, informațiile cronicarilor amintiți referitoare la construirea unei întregi flote sunt imposibil de admis. În primul rând, timpul prea scurt nu ar fi permis o asemenea întreprindere de amploare. Foarte probabil, a fost constituită o flotă din vasele avute la dispoziție, pentru a fi trimisă apoi pe Dunăre.

Succesele inițiale, înregistrate pe fondul lipsei de ripostă a armatei imperiale, i-au permis lui Zabergan să lărgască aria de acțiune a forțelor sale. În acest scop el și-a divizat forțele. Agathias din Myrina susține că după pătrunderea în Thracia, șeful koutrigour „și-a împărțit armata, și a trimis o parte în Grecia să prade și să jefuiască locurile neapărate, iar și un al doilea corp de oaste în Chersonesului Thracic” (Agathias, V.11.7).

Împărțirea forțelor sale în mai multe corpuri de oaste, capabile să opereze independent, condu-

ce spre concluzia că șeful koutrigour a avut sub comanda lui un număr însemnat de războinici. Informațiile cronicarilor romano-bizantini cu privire la acest aspect sunt însă contradictorii. Spre exemplu, episcopul Ioannes de Antiochia le estimează la un număr total de 7.000 de luptători (Fontes, II, 356-357, nr. XLVII). În opoziție cu estimarea lui Ioannes de Antiochia, Agathias din Myrina lasă să se înțeleagă că forțele barabre care au atacat imperiul au fost mult mai numeroase, el susținând că cei 7.000 de luptători au constituit doar efectivul corpului de oaste care a operat sub comanda lui Zabergan însuși (Agathias, V.12.5).

Din punctul nostru de vedere, bazați pe informațiile transmise de sursele cunoscute cu privire la modul de acțiune al forțelor barbare, considerăm că Zabergan și-a împărțit armata în cel puțin trei corpuri de oaste, capabile să opereze independent. Înseși informațiile transmise de Agathias din Myrina conduc spre o astfel de concluzie (Agathias, V.23.5-6).

Una din grupările koutrigoure a pătruns în Grecia, până la Thermopyle, masacrând populația și distrugând totul în cale, îndeosebi teritoriile Macedoniei și Thessaliei. O a doua grupare, sub comanda lui Zabergan însuși, a atacat regiunea capitalei, reușind să pătrundă dincolo de zidul lui Anastasius de unde a fost alungată de o oaste romano-bizantină, organizată în pripă, pusă sub comanda bătrânului general Belisarius (Agathias, V.11.6-7; Theophanes 1997, AM 6051 [AD 558/9]; cf. Diehl, Marçais, 1936, 72; cf. Bréhier 1948, 31; cf. Vasiliev 1932, I, 184-185). În sfârșit, cel de-al treilea corp de oaste barbar, a avut ca obiectiv atacarea Chersonesului Thracic. Pentru subiectul abordat de noi, singurele informații care prezintă importanță sunt cele legate de evenimentele derulate în cursul atacului koutrigourilor din acest corp de oaste asupra Chersonesului Thracic.

Din relatarea lui Agathias din Myrina, autorul care realizează cea mai detaliată și mai completă prezentare a luptelor pentru Chersonesul Thracic, cunoaștem că organizarea și conducerea apărării acestuia a fost încredințată de împărat tânărului și talentatului general Germanus, fiul lui Dorotheus (Agathias, V.21-22; Theophanes 1997, AM 6051 [AD 558/9]; cf. Russu 1976, 138). Acesta, consemnează cronicarul romano-bizantin, dispunea de o „capacitate proprie înnăscută”, care îi permitea să „intuiască situația” și să identifice

„cel mai bun mod de a-i face față”, care știa însă să „plece urechea la sfatul soldaților în vârstă și mai experimentați din personalul său” (Agathias, V.21.5). Pe lângă forțele terestre, acesta avea sub comanda lui și o flotă.

Potrivit relatării lui Agathias din Myrina, într-o primă fază a bătăliei pentru Chersonesul Thracic, koutrigourii au încercat prin atacuri repetate să ia cu asalt fortificațiile peninsulei. Eșuarea acestor acțiuni i-a determinat pe barbari să abandoneze această tactică și să recurgă la încercarea de a cuceri regiunea prin atacuri de pe mare. În acest scop, relatează cronicarul romano-bizantin barbarii au recoltat cantități mari de stuf „foarte lung cu o grosime și o rezistență excepțională” pe care l-au legat cu sfori în fascicule din care au confecționat bărci de mari dimensiuni în care puteau intra patru bărbați înarmați (Agathias, V.21.7). În acest fel, susține cronicarul romano-bizantin, „au fost construite nu mai puțin de o sută cincizeci ambarcațiuni de acest tip” (Agathias, V.21.7).

Cu această flotă improvizată, koutrigourii au încercat o manevră prin surprindere prin apele golfului Aenus. În acest scop, barbarii au încercat „să lanseze pe ascuns toate vasele în mare în apropierea țărmului vestic al golfului, care mătură țărmul în jurul orașului Aenus” (Agathias, V.22.1). În aceste vase, susține Agathias din Myrina, au fost imbarcați „aproximativ șase sute de oameni”, dotați cu lopeți pentru vâslit dar și „puternic înarmați și gata de acțiune” (Agathias, V.22.2).

Talentatul general romano-bizantin a intuit cu mare precizie punctele slabe ale acțiunii barbarilor. Ca urmare, el a trimis împotriva flotei acestora o escadră formată din „douăzeci de skifuri repede cu cârme la prova și pupa”, cu echipaje complete „de vâslași și cârmacii și bărbați înarmați cu platoșe, scuturi, arcuri și săgeți și secure”, care „au acostat, ferite vederii, la gura de intrare în apă, în spatele zidului” (Agathias, V.22.4).

În momentul în care bărcile barbarilor au încercat să acosteze la mal, a intrat în acțiune escadra romano-bizantină. A urmat o confruntare inegală, în cadrul căreia puternicele vase imperiale au spulberat complet escadra barbarilor (Agathias, V.22.5-9). La finalul confruntării, scrie Agathias, barbarii „au pierit la un om și nici unul dintre ei a trăit să vadă din nou pământ uscat” (Agathias, V.22.9).

Succesul pe mare i-a permis generalului romano-bizantin să declașeze contraofensiva împotriva forțelor koutrigoure care acționau pe uscat. Ca urmare, „câteva zile mai târziu”, soldații săi „s-au înarmat și au întreprins o ieșire prin surprindere împotriva asediatorilor, al căror număr era încă foarte mare, dar al căror moral era la cel mai scăzut nivel datorită faptului că aceștia nu se refăcuseră după recenta și fulgerătoare lor înfrângere” (Agathias, V.23.2). În timpul acestei confruntări, luptând cu impetuozitate în fruntea ostașilor săi, Germanus însuși a fost destul de grav rănit. Referitor la aceste aspecte, Agathias scrie că, „Germanus, care fiind încă foarte tânăr, nu a fost într-adevăr suficient de matur pentru a-și împiedica impulsurile sale naturale, ci, în schimb, a fost mai ușor influențat de ardoarea tinerească și dragostea de glorie decât de considerente de prudență și de siguranță, s-a grăbit curajos în lupta împotriva dușmanului. Cu această ocazie, el însuși nu s-a limitat la a da ordine și la a-și încuraja oamenii săi ca un general, ci a purtat greul luptei ca un soldat de rând. Ca rezultat al acestei impetuozități a fost lovit în coapsă de o săgeată și foarte aproape obligat să se retragă din luptă. Dar, urgența situației și importanța întreprinderii s-au dovedit mai puternice decât durerea lui, astfel că el nu a încetat să exercite comanda și să-i îndemene pe ceilalți până când a provocat pagube considerabile dușmanului și a nimicit un număr mare de ei” (Agathias, V.23.3).

Informațiile de care dispunem determină două întrebări. 1. Cărei structuri îi aparținea flota imperială care a operat sub comanda generalului Germanos pentru apărarea Chersonesului Thracic? 2. Care a fost rangul generalului Germanos în ierarhia romano-bizantină? Un răspuns categoric este imposibil de dat acestor întrebări. Pe baza informațiilor pe care le deținem putem însă construi unele ipoteze cu un grad destul de ridicat de veridicitate.

Cu privire la prima întrebare, trei răspunsuri ar fi cât se poate de plauzibile: 1. Generalul romano-bizantin a putut avea sub comandă o escadră navală desprinsă din flota imperială care își avea baza la Constantinopol. 2. Dacă avem în vedere faptul că Chersonesul Thracic se situa în aria de operații a Quaesturii exercitus, credem nu este exclusă nici posibilitatea ca flota comandată de Germanos să fi putut aparține acestei structuri, care aflată în imposibilitatea de a opera pe Dună-

re din cauza înghețării apelor fluviului, va fi fost retrasă în porturile din provinciile micro-asiatice și egeene. 3. Este de asemenea posibil faptul ca flota aflată sub comanda generalului Germanus să fi fost chiar cea organizată din dispoziția expresă a lui Justinianus I după atacul koutrigourilor, pentru a opera pe Dunăre. Având în vedere destinația ei, aproape sigur această flotă era pusă la dispoziția Quaesturii exercitus.

În cazul în care ipoteza noastră se confirmă, și Germanus a comandat flota aparținând de Quaestura exercitus, nu este exclus ca generalul romano-bizantin să fi îndeplinit chiar funcția de quaestor exercitus. Care a fost cursus honorum al generalului imperial până în 559, la momentul însărcinării cu apărarea Chersonesului Thracic, nu știm. Din relatarea lui Agathias cunoaștem că Germanus era probabil un thraco-roman (Russu 1976, 138), originar din Illyricum, din orașul Bederiana Dardaniei, asemenea împăratului, care, la vârsta de opt ani l-a adus la Constantinopol, unde „a primit o educație școlară aleasă și apoi a mers la universitate, unde a studiat limba latină, precum și limba greacă” (Agathias, V.21.3). În momentul atacului koutrigourilor, împăratul l-a însărcinat cu apărarea Chersonesului Thracic, atât pentru a-i da un impuls în carieră, cât și pentru „a-l împiedica de a-și risipi energiile și de a-și irosi averea în escapade sălbatice în atmosfere

turbulentă a Hippodromului cu cursele sale de care și cu facțiunile sale populare, care toate tind să aibă un efect profund nesănătos asupra minții tinerilor” (Agathias, V.21.4). La momentul respectiv, generalul romano-bizantin ar fi avut, potrivit calculelor făcute de Ion I. Russu, „mai mult de 25 de ani”, fiind născut „înainte de 534” (Russu 1976, 138).

Pe baza informațiilor transmise de Agathias din Myrina, putem aprecia că funcția de comandă primită în primăvara anului 559 a fost prima exercitată de generalul Germanus. Nu este exclus ca aceasta să fi fost chiar cea de quaestor exercitus. Precizăm însă faptul că în absența unor informații certe, opinia noastră rămâne o ipoteză de lucru.

În concluzie, în cazul în care ipoteza noastră se confirmă, putem conchide că generalul romano-bizantin Germanus, fiul lui Dorotheus, a comandat Quaestura Justiniana exercitus la începutul anului 559. În acest caz, el ar deveni cel de-al doilea comandant cunoscut care a deținut funcția de quaestor Justinianus exercitus, după generalul Bonus. Într-o asemenea situație, este posibil ca el să fi exercitat comanda în Quaestura exercitus până anterior anului 562 sau 563, când a fost înlocuit de un alt talentat general de origine thraco-romană, Justinus-Boraides, nepotul împăratului Justinianus I.

Bibliografie

- Agathias:** Agathiae Myrinei, Historiarum libri quinque. Cum versione Latina et annotationibus Bon. Vulcanii, B.G. Niebuhrius, Graeca recensuit (Bonnae MDCCCXXVIII) [Agathias, The Histories. Translated with an Introduction and short Explanatory Notes by J.D. Frendo (Berlin-New York 1975)].
- Barnea 1957:** I. Barnea, Un vicar de Odessos la Tomis. SCIV VIII/1-4 1957, 347-352.
- Băbuș 2003:** Em. Băbuș, Bizanțul, istorie și spiritualitate (București 2003).
- Bréhier 1948:** L. Bréhier, Le monde byzantin, I. Vie et mort de Byzance (Paris 1948)
- Caimi 2008:** J. Caimi, La legge e gli astri: nota a Nov. Iust. 41. In Studii in onore di Remo Martin, vol. I (Siena 2008), 349-356.
- Cantacuzène 1927-1932:** G. Cantacuzène, Poinds inédits trouvés dans la Petite Scythie. Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie III-IV, 1927-1932, 602-611.
- Chiriac 1993:** C. Chiriac, Expediția avară din 578-579 și evidența numismatică. ArhMold XVI, 1993, 193-203.
- CIC, III:** Corpus Iurus Civilis, editio stereotypa quarta, volumen tertium: Novellae, recognovit Rudolphus Schoell, opus Schoellii morte interceptum, absolvit Guilelmus Kroll (Berolini MCMXII).
- Curta 2002:** Fl. Curta, Quaestura exercitus: The evidence of lead seals. Acta Byzantina Fennica, New Series I, 2002, 19-26.
- Curta 2016:** Fl. Curta, Amphorae and Seals: the "Sub-Byzantine" Avars and the Quaestura exercitus". In: (Ed. A. Bollók) Festschrift for Csanád Bálint für Csanád Bálint zum 70. Geburtstag (Budapest 2016), 1-28.
- Diehl, Marçais 1936:** Ch. Diehl, G. Marçais, Histoire du Moyen Age, vol. III. Le monde oriental de 395 à 1081. Histoire générale, publiée sous la direction de G. Glotz (Paris 1936).

- Evagrius:** Evagrius Scholasticus, *The Ecclesiastical History of Evagrius Scholasticus*, translated with an introduction by Michael Whitby (Liverpool 2000) [Evagrius, *A History of the Church in six books, from A.D. 431 to A.D. 594, a new translation from the Greek: with an account of the author and his writings*. In: *Ecclesiastical History* (London 1846)].
- Fontes, II:** *Fontes Historiae Dacoromanae (Izvoarele istoriei României)*, vol. II, *Scriptores: 2. Ab anno CCC usque ad annum M (Autori: 2. De la anul 300 până la anul 1000)*, edidit H. Mihăescu et al. (București 1970).
- Gkoutzioukostas 2008:** A. Gkoutzioukostas, *Published Lead Seals Concerning Quaestura Exercitus*. In: (Ред. И. Йорданов) Юбилеен сборник. Сто години от рождението на д-р Васил Хараланав (1907-2007) (Шумен 2008), 112-116.
- Inscriptiile 1976:** *Inscriptiile grecești și latine din secolele IV-XIII descoperite în România, culese, traduse în românește, însoțite de indici și comentate de Em. Popescu* (București 1976).
- Iulianus 1965:** Iulianus, *Epitome latina Novellarum Iustiniani. Ad XX librorum manuscriptorum et principalium editionum fidem recognovit prolegomenis adnotatione addendis quibus compendia epitomes a Boherio Senne-tonis fratibus pesnoto edita tabulae synopticae capitulorum omissorum et translatorum continentur, instruxit Gustavus Haenel, Reimpressio phototypica editionis 1873* (Osanbrück 1965).
- John of Ephesus 1860:** John Bishop of Ephesus, *The Third Part of the Ecclesiastical History. Now First Translated from the Original Syriac by R. Payne Smith* (Oxford 1860).
- Jordanov 2003:** I. Jordanov, *Corpus of Byzantine Seals from Bulgaria, vol. 1. Byzantine Seals with Geographical Names* (Sofia 2003).
- Kardaras 2006:** G. Kardaras, *The Byzantine-Avar Cooperation against the Slavs (578)*. In: (red. J. Zabožnik) *Aevum Medium. Zborník na počest Jozefa Hošša* (Bratislava 2006), 31-33.
- Lassard 2014:** Y. Lassard, *The Roman Law Library. Iulianus Epitome Latina Novellarum Iustiniani, 1. Iulianus Epitome Latina Novellarum Iustiniani: 1-80* (Hänel), https://www.academia.edu/6219033/Iuliani_Epitome_Latina_Novellarum_Iustiniani_1-80_Hänel (accesat: 15.08. 2016).
- Lassard 2015:** Y. Lassard, *The Roman Law Library. Corpus Iuris Civilis: Iustiniani Novellae, 2015*, <https://umpf-grenoble.academia.edu/YvesLASSARD/Corpus-Iuris-Civilis> (accesat: 15.08. 2016).
- Lydus 1837:** I. Lydus, *Περὶ ἄρχων τῆς Ρωμαίων πόλιτεια*. In: Ioannes Lydus ex recognitione Immanuelis Bekkeri (Bonnae MDCCCXXXVII).
- Madgearu 2009a:** Al. Madgearu, *Un eșalon logistic din armata romano-bizantină din secolul al VI-lea – quaestura exercitus Iustiniani. Gândirea Militară Românească 20/4, 2009, 189-194.*
- Madgearu 2009b:** Al. Madgearu, *A Logistic Echelon of the Romano-Byzantine Army in the Sixth Century – quaestura exercitus Iustiniani*. In: *Romanian Military Thinking 5/3, 2009, 139-144.*
- Malalas 1986:** *The Chronicle of John Malalas. A Translation by Elizabeth Jeffreys, M. Jeffreys and R. Scott* (Melbourne 1986).
- Martindale 1992:** J.R. Martindale, *The Prosography of the Later Roman Empire, vol. III. A.D. 527-641, vol. IIIA (Abandanes-Iyād ibn Ghanm), vol. IIIB (Kālādji-Zudius)* (Cambridge 1992).
- Mărculeț 2015:** V. Mărculeț, *O structură militar-administrativă romano-bizantină la Dunărea de Jos în secolele VI-VII: Quaestura Iustiniani Exercitus. Scurtă cercetare*. In: (coord. D.-C. Rogoianu, Gh. Boda) *Cercetarea în era globalizării. Mize, provocări și perspective* (Târgoviște 2015), 237-251.
- Mărculeț 2016:** V. Mărculeț, *Imperiul Bizantin la Dunărea de Jos în secolele VI-XII. Organizarea militar-administrativă* (Constanța 2016).
- Menander 1829:** *Ex Historia Menandri Protectoris*. In Dexippi, Eunapii, Petri Patricii, Prisci, Malchi, Menandri, Historiarum quae supersunt, e recensione Imm. Bekkeri et B.G. Niebuhrii C.F. Cum versione latina per Io. Classenum emendata, accedunt Eclogae Photii Ex Olympiodoro, Candido, Nonnoso et Theophane, et Procopii Sophistae Panegyricus, graece et latinae, Prisciani Panegyricus, annotationibus Henr. Valesii Labbei et Villosonis, et indices Classeni (Bonnae MDCCCXXIX).
- Notitia Dignitatum:** *Notitia Dignitatum accedunt Notitia Urbis Constantinopolitanae et Laterculi Prouinciarum*, edidit O. Seeck (Berolini MDCCCLXXVI).
- Pieri 2007:** D. Pieri, *Béryte dans le grand commerce méditerranéen. Production et importation d'amphores dans le Levant protobyzantin (Ve-VIIe s. Ap. J.-C.)*. In: (edit. M. Sartre) *Productions et échanges dans la Syrie gréco-romaine. Actes du 2e colloque international sur la Syrie antique* (Tours, 12-13 juin 2003), suppl. Topoi, 8, 2007, 297-327.
- Prokopios 2014:** Prokopios, *The Wars of Justinian, Translated by H.B. Dewing. Revised and Modernized, with an Introduction and Notes, by A. Kaldellis* (Indianapolis-Cambridge 2014).
- Rostotsew, Prou 1900:** M. Rostotsew, M. Prou, *Catalogue des plombs de l'antiquité du Moyen Âge et de temps modernes conservés au département des médailles et antiques de la Bibliothèque Nationale* (Paris 1900).

- Russu 1976:** I.I. Russu, Elementele traco-getice în Imperiul Roman și în Byzantium (secolele III-VII) (București 1976).
- Simocatta:** The History of Theophylact Simocatta. An English Translation with Introduction and Notes Michael and Mary Whitby (Oxford 1997) [T. Simocata, Istorie bizantină. Domnia împăratului Mauricius (582-602), trad. H. Mihăescu (București 1985)].
- Vasiliev 1932:** A.A. Vasiliev, Histoire de l'Empire Byzantin, tome I. (324-1081) (Paris 1932).
- Wiewiorowski 2006:** J. Wiewiorowski, Quaestor Iustinianus exercitus – a Late Roman Military Commander?. In Eos, XCIII, 2006, 319-342.
- Wiewiorowski 2011:** J. Wiewiorowski, Vicarius Thraciarum in the 4th and 5th Centuries: some remarks. Byzantinische Forschungen XXX, 2011, 385-410.
- Zacos, Veglery 1972:** G. Zacos, A. Veglery, Byzantine Lead Seals, vol. I, part. 3 (Basel 1972).
- Zahariade 2006:** M. Zahariade, Scythia Minor. A History at Later Roman Province (284-681) (Amsterdam 2006).

Possible quaestor Justinianus exercitus: Germanus, son of Dorotheus

Keywords: Germanus, Justinian I, Quaestura Iustiniana exercitus, quaestor Justinianus exercitus, Kutrigur Huns, Chersonesus of Thrace.

Abstract: On May 18, 536, Emperor Justinian I created a military-administrative formation called Quaestura Iustiniana exercitus. The new structure included five provinces of the Prefecture of the East: Moesia Secunda and Scythia Minor (from the Diocese of Thrace), Cyprus (from the Diocese of the East), Caria and the Cyclades Islands (from the Diocese of Asia). Justinian's Quaestura exercitus was ruled by a quaestor exercitus, who had both civil and military powers. A possible quaestor exercitus was General Germanus, son of Dorotheus. In the spring of 559, he ensured the defense of Chersonesus of Thrace against the attacks of the Kutrigur Huns.

Возможный военный квестор Юстиниана: Герман, сын Дорофея

Ключевые слова: Герман, Юстиниан I, юстинианова военная квестура, гунны-кутригуры, Херсонес Фракийский.

Резюме: 18 мая 536 г. император Юстиниан I создал военно-административное образование под названием военная квестура. В состав новой структуры входили пять провинций Восточной префектуры: Мезия II и Малая Скифия (из Фракийского диоцеза), Кипр (из Восточного диоцеза), Кария и Кикладские острова (из Азиатского диоцеза). Юстинианову военную квестуру возглавлял квестор, обладавший как гражданскими, так и военными полномочиями. Возможно, военным квестором был генерал Герман, сын Дорофея. Весной 559 г. он обеспечил оборону Херсонеса Фракийского от нападений гуннов-кутригур.

08.02.2017

Dr. Vasile Mărculeț, Colegiul Tehnic „Mediensis”, str. Sticlei, nr. 9, RO-551130 Mediaș, jud. Sibiu, România, e-mail: vasmarculet@yahoo.com; web: vasilmarculet.vze.com